

Rotterdams Philharmonisch Orkest

Lahav Shani dirigeert Bruckner 8

Anton Bruckner
(1824 - 1896)

Symfonie nr 8 in c
Allegro moderato
Scherzo. Allegro moderato
Adagio. Feierlich langsam, doch nicht
schleppend
Finale. Feierlich, nicht schnell

Programmatoelichting

Het ontstaan van de *Achtste symfonie* is tekenend voor het scheppingsproces en karakter van Anton Bruckner. Aanvankelijk was de Muze hem welgezind. De schets voor het eerste deel ging hem vlot van de hand en was gereed op 4 september 1884, Bruckners zestigste verjaardag. Een jaar later waren ook de andere delen in schets voltooid en schreef hij onder de finale: 'Steyr – Stadtpfarrhof, 16. August 1885, A. Bruckner, Halleluja!' Dat Halleluja mag tekenend zijn; Bruckner was een diep, naïef-gelovig man die beroemd stond om het antwoord dat hij God zou geven wanneer deze hem zou vragen welk gebruik hij had gemaakt van de talenten die Hij hem had geschonken: 'Ik zal hem de partituur van mijn *Te Deum* laten zien en dan zal Zijn oordeel genadig zijn.' Dat Bruckner de schets van de *Achtste* voltooide in een klooster, spreekt boekdelen. Maar na het schetsen begon de grote ellende. Pas twee jaar later, opnieuw op zijn verjaardag, na het orkestreren en veel overwegen, kon Bruckner de voltooide partituur aan Hermann Levi sturen – een Bruckner zeer toegewijd dirigent die de *Zevende* al had gedirigeerd: 'Mijn artistieke vader zal de eerste zijn die er kennis van neemt. Moge het werk genade vinden!' schreef Bruckner erbij. En vol goede moed begon hij aan zijn *Negende*.

Dat postpakketje van 4 september 1887 was mogelijk het meest beladen poststuk dat de integere dirigent Levi in zijn leven ontving. Hij vond de immense *Achtste*,

vrucht van drie jaar arbeid, niet goed. Levi was niet in staat dat Bruckner persoonlijk te vertellen, wetend hoe kwetsbaar de man was, en wendde zich tot een vriend, Franz Schalk. Het is boeiend zo'n Levi van wat dichterbij te leren kennen: 'Ik heb uw hulp nodig,' schreef hij Schalk, 'ik heb niet de moed de symfonie uit te voeren. Orkest en publiek – dat weet ik zeker – zullen ertegen in opstand komen. Dat zou me niks kunnen schelen, als ik, zoals bij de 7^e, kon zeggen: 'Na de vijfde repetitie zult u het begrijpen.' Maar [...] ik kan me niet in de symfonie vinden. Misschien ben ik te dom, of te oud...? Wat nu! Het gruwet me als ik er aan denk hoe dit bericht op onze vriend overkomt. Ik vrees dat hij zich geheel terneergeslagen voelt.' Schalk nam de netelige taak op zich Bruckner te berichten; inderdaad stortte de componist in. Een periode van depressies en creatieve onmacht brak aan. Hij legde de begonnen *Negende* terzijde en ging neurotisch aan het verbeteren. En niet alleen die beladen *Achtste*, maar ook de *Eerste*, de *Derde*... We danken er wel enkele prachtige dingen aan: in de *Achtste* het uitstervende slot van het openingsdeel (dat eerst luid was) en een nieuw trio voor het scherzo, teder van uitdrukking, tastend gevonden. Pas in 1890 was de nieuwe versie klaar, na drie jaar hersenkraken dat emotioneel gezien van bevlogen componeren ver stond. Waarschijnlijk heeft, tragisch genoeg, deze arbeid Bruckner van nieuwe composities afgehouden.

Acht jaar na de eerste schets ging de *Achtste* dan in première (1892). En met enorm succes! Gelukkig maar... Slechts één criticus verliet voor de finale de zaal en miste zo de aanblik van een Bruckner die na afloop van het concert met vele kransen werd omhangen. Hermann Levi's aanvankelijke kritiek had wellicht goed uitgepakt; in ieder geval begreep Wenen Bruckner's indrukwekkende nieuwe werk. Onbegrijpelijk was alleen de 'verklarende toelichting' die bij de première werd uitgereikt, geschreven door een enthousiaste bewonderaar die hoopte met woorden Bruckners noten tot de mens te brengen. Het eerste deel zou bijvoorbeeld zijn: 'Die Gestalt des aischyleischen Prometheus – Ungeheuerste Einsamkeit von zarten Klagelauten bis zu Ausbrichen wahnsinnigen Schmerzen gesteigert, zuweilen von der Ahnung künftiger Erlösungswonnen durchzittert.' En de finale: 'Der Heroismus im Diensten des Göttlichen. Nicht mehr als Träger nur der eigenen Kraftfülle kämpfend, leidend und erliegend, sondern als Verkünder ewiger Heilswahrheit, Herold der Gottesidee!' Hopelijk kwam het publiek om te luisteren en niet om te lezen. (*Stephen Westra*)

Het Rotterdams Philharmonisch Orkest (RPhO) is een Nederlands symfonieorkest met als thuisbasis De

Doelen in Rotterdam. Het werd, toen nog Rotterdamsch Philharmonisch Genootschap geheten, opgericht op 10 juni 1918 in een zaaltje van de Tivoli Schouwburg. In 1937 kreeg het zijn huidige naam. Onder verschillende chefdirigenten groeide het uit tot één van de grote orkesten van Nederland: Eduard Flipse (1930-'62), Edo de Waart (1967-'79), Valery Gergiev (1995-2008). Onder laatstgenoemde ontstond een meerdaags evenement met grote ambities: het Rotterdam Philharmonic Valery Gergiev Festival dat uitgroeide tot een grootschalig festival. In 2008 werd Yannick Nézet-Séguin chef van het RPhO.

Sinds het seizoen 2018-'19 is Lahav Shani chef-dirigent van het RPhO, twee jaar nadat hij er als dirigent én pianosolist had gedebuteerd. Shani was indertijd de jongste chef in de 100-jarige geschiedenis van het orkest. De Israëliëische Shani werkt ook veel samen met Staatskapelle Berlin, zowel in de Berliner Staatsoper als in symfonische concerten. In het seizoen in 2017-18 vaste gastdirigent van de Wiener Symphoniker; in 2020 volgde hij Zubin Mehta op als Music Director van het Israel Philharmonic Orchestra. 'Je hoort vaak over de magnifieke structuren van Bruckner, maar ik word vooral geraakt door de sfeer', aldus Shani over de maestro.

Musici

Lahav Shani Dirigent
Rotterdams Orkest
Philharmonisch Orkest

Binnenkort in Muziekgebouw Eindhoven

WO 22 JAN **Evgeny Kissin, Gidon Kremer, Gautier Capuçon & Maxim Rysanov**
 Legendarische namen in Sjostakovitsj-jubileum

DO 06 FEB **London Philharmonic Orchestra**
 Christian Tetzlaff speelt Sibelius' Vioolconcert

WO 12 MRT **Bergen Philharmonic Orchestra**
 Miah Persson schittert in Strauss' Vier letzte Lieder

Zullen we Vrienden worden?

M-Friends draagt bij aan het voortbestaan van onze mooie concertzaal en ondersteunt de realisatie van bijzondere projecten. Voor een paar tientjes per jaar ben je al Vriend en natuurlijk krijg je daar ook iets voor terug! Scan de QR-code, lees meer over de voordelen en meld je aan.

